

ПОЕТ, УЧЕНИЙ, ГРОМАДЯНИН

Юрій Клен
(1.10.1891—30.8.1917)

(До двадцятиріччя з дня смерті)

У першій частині «Попелу імперій», в якій Юрій Клен розгортає філософічне підґрунтя своєї епопеї, читаємо такі рядки:

...у висі, де бринить зірчастий рій,
здіймає фільм рука нам невідома
із наших помислів, бажань і дій,
і все оцінює нехибний помір.
Все віддзеркалить вічності екран.
Не пропаде тут жаден звук і порух,
і нашу радість, біль і мрій дурман
чиєсь перо записує у зорях.

В цих рядках уся глибина ідеалістичного світогляду Освальда Бурггардта — Юрія Клена. Це глибоке визнання, що випливає з віри у справедливість, з віри у вищий, божеський порядок, який існує у світі і який керує світом. Людський труд не пропадає марно у цьому світі вищого порядку. Цей труд знаходить свою відбитку на фоні вічного існування і дістає справедливу оцінку Того, чия рука керує світом.

Все життя і вся діяльність Бурггардта-Клена позначені тою відповідальністю і послідовністю, що може зродитися тільки у людини, яка сповнена щирою вірою у вищі, понадчасові вартості людського життя, яка зв'язує своє перебування на землі з самовизначеною вимогою, що за кожний день земного життя треба скласти розрахунок і перед Богом, і перед народом.

А довелось Бурггардтові-Кленові жити у часах, коли витримати в такій послідовності вимагало геройства.

Народився Освальд Бурггардт у сім'ї німецьких поселенців в Україні 22 вересня, чи за новим календарем

4 жовтня 1891 в с. Сербинівці на Волині — в тій чарівній частині української землі, що видала багатьох творців культури (Грушевський, Леся Українка, Мосендз, Самчук). За відомостями, що їх подала сестра поета Жозефіна Бурггардт, початок родини Бурггардтів в Україні виводиться від Августа Бурггардта — поетового діда, що походив із міста Зольдін у Пруссії. На Волинь прибув, щоб закласти фабрику сукна. Він і залишився в Україні, започаткувавши промисловість у нашій, на той час відсталій, майже цілком рільничій, країні. В Августа було п'ять синів. З них найстарший Фрідріх Адам, що також займався промислом і купецтвом та й впродовж деякого часу імпортом сільськогосподарських машин з Німеччини в Україну, — це батько нашого поета. Поетова мама, дружина Фрідріха Адама, називалась Сідонія Амалія Тіль. Освальд був третьою дитиною в сім'ї Фрідріха і Сідонії Бурггардтів — наймолодшою, і на хрищенні дістав два імена Освальда і Екарта.

Про дитинство і хлоп'ячі роки поета знаємо дуже мало. Можливо, та обставина, що він вийшов з купецького роду та ще й чужинного, не викликала у романтичній душі поета настроїв для поетичних подорожей у дитячі роки, таких частих у поетів. Клен скоріше поет громадської ширини, ніж особистих рефлексій, і тому в його творах мало згадок про його дитячі і хлоп'ячі роки. До гімназії ходив Освальд Бурггардт у Києві і закінчив її із золотою медаллю 1911 року. Того ж року, двадцятирічним юнаком, вступив він до Київського університету, де студіював філологію (слов'янську, германську й англійську) та історію літератури. Одним із його учителів був професор Володимир Перетц. Перед Бурггардтом відкрилась наукова кар'єра. Ще студентом університету 1913 року написав він наукову працю «Новые горизонты исследования поэтического стиля», що виявила його глибоку обізнаність у європейському літературознавстві. У цій праці Бурггардт підтримував нові засади естетики професора Марбурзького університету Ельстера. Одночасно з Бурггардтом у тому ж Київському університеті, в іншому відділі, студіював старовинну філологію й історію інший визначний літературний діяч нашого часу Микола Зеров. Разом з Бурггардтом вивчали слов'янську філологію поети Павло Филипович і Михайло Драй-Храма. Всі вони згодом зійшлися у лі-

тературній творчій праці і стали творцями літературної школи, яка залишила значний слід на всій українській літературі.

Проф. Дмитро Чижевський, що в той час також студював у Київському університеті і знав і Бурггардта, і Филиповича, і Зерова, згадує у своїх споминах, що вони всі троє належали 1913 року до найвидатніших студентів Київського університету, який у той час переживав період свого найкращого розквіту.

Наукову та й разом з нею і життєву кар'єру Освальда Бурггардта перекреслила війна. 1914 року його, як людину німецького походження, вивезли за наказом російського уряду у далекий північний Архангельськ. Чотирирічне життя у тій країні білих снігів і білих ночей, у той життєвий період, коли в людині завершується її становлення, залишив тривалий знак на духовності й творчості поета. Клен — чи не єдиний між нашими поетами, що близько розуміє і глибоко відчуває красу зими. В його поезіях повторюються картини спокійного зимового краєвиду: сніжна біла просторінь, прорізана червінню сонячної енергії — неначе плястичне відображення спокійної збагаченої організованою систематичністю і послідовністю вдачі поета з вічно живим романтичним злетом. Бажання усталеного спокою і романтичний порив, що раз у раз спалахував у душі поета як реакція на здушену в рами нестерпного концентраку реальність, поєднуються у світовідчужанні поета і дають підставу для неокресленого біологічно білого горіння — неначе нового міту про народження з вогню, що його несе у собі Січневий Діоніс.

По сніжних кручах і заметах,
де вітер гір без сільвети
сріблястим порохом заніс,
іде наш рідний Діоніс.
За ним веселий натовп лине,
і креслить тирс його ялинний
зигзаги в білому вогні,
в морозно синій даліні.
Метелиці, його менади,
що в голе поле співом надяють,
у борозни, де спить зерно,
із чаш прозоре ллють вино.
О, Діонісе яснозорий!
Над нами зносиш ти угору
свій білочадий смолоскип,

зірчастий рониш дощ у глиб
лісів, де звір дрімає в нетрях.
Твоїх дарів нещадно-щедрих
шумує повінь у степах.
Процвів ясінами твій шлях.
Повиті вітками омели,
свій гімн рокочуть заметелі,
і рве менад буремний спів
плескуче полум'я плащів.

Вірші почав писати Освальд Бурггардт ще у Києві, будучи студентом. В рукописах збереглися вірші поета, датовані від 1913 до 1920, написані російською мовою. В той час поет також підготував велику збірку перекладів поезій Рільке російською мовою і переклад «Пісні про Нібелюнгів». І щойно повернувшись після війни із заслання, Освальд Бурггардт віднайшов шлях до українства і тут віднайшов себе як людину і поета. 1920 року він закінчив свої університетські студії і вступив до аспірантури при дослідному Інституті Української Академії Наук. Під впливом своїх університетських товаришів Освальд Бурггардт не тільки увійшов у світ української поезії, а й прийняв українську духовність за свою, заявив своє громадянство в державі української культури. Приязнь з Миколою Зеровим, Павлом Филиповичем, Борисом Якубським та іншими діячами української культури визначила їхні духові зв'язки і їхню культурну діяльність. Воїстину парадокс: Баришівка, мале містечко, що промишляло в той післявоєнний час спекуляцією, стала в історії української новітньої літератури коліскою вишуканого неокласицизму. Під кінець 1923 року, коли на столицю України насунув голод, Бурггардт переїхав у Баришівку на запрошення директора місцевої школи на посаду вчителя. В цій заможній на той час місцевості перебували тоді й інші українські діячі, викладачі Київського університету, між ними Микола Зеров і Віктор Петров. Зерову відразу заімпонувала начитаність Бурггардта, його знання мов і орієнтація на західню культуру. Єднала їх одна думка: піднести українську культуру на вищий поверх, шукаючи знання у книгах, ідучи — як говорив Зеров — «до джерел». Вони спільно переклали тоді у Баришівці Келерманів роман «Естер і Лі». Саму Баришівку бачили вони в літературному аспекті: називали її по-латинському Люкросою (бариш по-латині «люкрум»), писали вірші і видавали їх малими книжечками, які самі ручно писали й оформляли.

«Часи, згаяні у Баришівці,— пише Юрій Клен у «Спогадах про неокласиків» — були добрими часами. Люкроза наша стала культурним центром, який промінював своє світло на всю округу; сягало воно навіть до Києва».

Закінчились ці дворічні літературні вакації арештом 1922 року. Бурггардт потрапив у тюрму, з якої витягнув його впливовий у той час письменник українського походження Володимир Короленко.

У Київ приїхав Бурггардт мов додому. Тут уже були його товариші з Баришівки. Бурггардт увійшов у коло тих найдібніших абсолювентів Київського університету, що шукали в житті високих ідеалів краси і добра. Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Микола Зеров і Максим Рильський, — це ті передові колишні студенти Київського університету, що бажали вершин краси і добра для української культури. Висока освіта, здобута в найкращій у той час школі в Україні, ерудиція й глибокий талант разом із вибагливим смаком до літературної й мистецької творчості в її вироблених клясичних зразках не тільки зблизили цих п'яťох діячів культури, а й допомогли їм об'єднатись не так формально, як духовно і створити атмосферу для творчої роботи. Якою мірою високі студії в ділянці літературознавства і новий погляд на літературу як спеціалізовану ділянку культурної праці вплинули на створення добірної літературної групи «п'ятірного грона неокласиків» — яскраво змалював Віктор Домонтович у своїх споминах під назвою «Болотяна Люкроза». Автор, що був також співучасником і співтворцем нового літературного відродження, пише про той час так:

«Поети-модерністи 90—90-х років були автодидакти. Чи знав хтось із них якусь чужу мову? Я не говорю про Лесю Українку або Івана Франка. Я маю на увазі інших: Чупринку, Олеся, Вороного, Коцюбинського, Васильченка.

Уже наприкінці першого десятиріччя двадцятого сторіччя починає накреслюватися злам. Поет стає ученим. Починалась ера вченої поезії. Поезія перетворилася в науку. В поеті важко відокремити вченого і поета. Поети обертали свою поезію в об'єкт духових поетичних студій. Складали словники рим, досліджували структуру ямба, оперували конструкціями хоря, вивчали перебої, ямби, пірихії, рахували зміни. Дослідники з студій віршу робили свій науковий фах. Борис Якубський працював над наукою про

вірш... Поезія і наука зближувались. Література ототожнювалася з літературознавством. Поезія ставала здобутком літературознавців. Витворювався новий тип поета-дослідника, поета-архівіста, музейного робітника, аналітика, складача словників, колекціонера документів.

Проф. Володимир Перетц був перший, який з катедри Київського університету проголосив на своїх лекціях методології літератури: не *що*, а *як*. Не *зміст*, а *форма*. Не поет-громадянин, а поет — знавець свого ремесла.

З поетичної доктрини усувається принцип надхнення. Поети втрачають довіру до нього. Ніхто з поетів нової генерації не пише з надхнення. Вони починають шукати для себе інших джерел. Знаходять їх скрізь, за єдиним винятком надхнення. Насамперед у зразках поезії, що ми її називаємо поезією клясиків».

Такими поетами — знавцями свого ремесла — були члени «п'ятірного грона» неокласиків, а разом з ними Освальд Бурггардт. Те, що проф. Перетц зацепив у душах своїх студентів — пошана і подив для досконалої форми — стало напрямом літературної праці цього гурта поетів і позначилось глибоко на всьому розвоєві української літератури, яка намагалась рости і дорівняти світовій.

Бурггардт може бути за зразок діяча нової літературної праці, яка йшла нога в ногу з науковою діяльністю. Він — як і Павло Филипович та Михайло Драй-Хмара — залишився в університеті, посівши катедру англо-германістики і загальної історії літератури в Києві, а разом із тим працював у літературі. В той час виступає він вперше українською мовою як поет, критик і перекладач. Його статті і поезії (оригінальні та перекладні) друкувалися у таких журналах, як «Червоний шлях», «Критика» і «Зоря». Багато тодішніх видань, здебільшого перекладених з чужих мов, з'явилося з передмовами, що їх автором був Бурггардт. Він є автором багатьох статей: про експресіонізм і експресіоністів, про Шеллі, Діккенса, Ібсена, Шоу, Цвайґа, Джека Лондона, а також порівняльних статей про Лесю Українку і Гайне, чи про Вергарна в українських перекладах. Бурггардтові переклади з німецької, французької й англійської мов уважаються зразковими. В тому часі постали переклади Шекспірових драм — «Гамлета» і «Бурі», далі «Саломеї» Оскара Вайлда (на замовлення харківського театру опери) та Діккенсові різдвяні оповідання.

Ще багатшою була Бурггардтова робота над перекладами німецької, французької і англійської поезії. Йому належать переклади творів Леконт де Ліля, Маллярме, Верлена, Рембо, Вергарна, Валері, Дюамеля, Кльоделя, Байрона, Шеллі; він залишив також повний переклад поеми про Нібелюнгів. На оригінальне віршування Бурггардта вказує епіграма, що її написав Микола Зеров:

Загул пошив мене в поети,
втопив у липовім меду;
з заліза я зроблю сонети,
що хочеш, те й перекладу.

Це натяк на збірку німецьких «Залізних сонетів», що вийшли окремою книжкою 1926 року. У 1930-му році було заплановане видання антології французької поезії, що в ній участь Бурггардта була виняткова. Але ця антологія вже не побачила світу. Плянова акція московського режиму на знищення всієї культури України переїхала кривавим танком по широких полях розквітлого культурного наростання, винищуючи всі плоди систематичної, повної посвяти праці культурних діячів та й їх самих. Тільки надзвичайне особисте щастя допомогло Бурггардтові уникнути фізичного знищення в той час тотального наступу на українську культуру.

Хоч Бурггардт і не брав діяльної участі у славній літературній дискусії, яку режим використав для знищення творців української національної культури, та він усім своїм серцем був з Миколою Зеровим і Миколою Хвильовим. Доля не поскупила Бурггардтові тяжких переживань. Він пережив утрату друзів, яких режим погнав безневинно на Сибір, він терпів від голоду, яким режим бажав підкосити біологічну силу українського народу. Коли 1931 року арештували Максима Рильського, Бурггардт зрозумів, що вже немає рятунку для української культури. На той раз доля була ласкава для поета, і йому, як людині німецького походження, дозволено ввійти за кордон.

У зустрічі із західним світом, після всіх переживань в Україні, з сорокарічного літератора, вченого-ерудита Освальда Бурггардта народився поет-романтик Юрій Клен. Майже чудом врятований, тоді, коли найближчі друзі — і Зеров, і Филипович, і Драй-Хмара — були заслані, а Рильський відкуповувався віршами на честь тирана, — поет Юрій Клен зрозумів, що дістав надзвичайний дарунок долі. Тому його дальше життя і праця позначені тою

відповідальністю, чи точніше зобов'язанням і звітністю перед історією та народом українським, що були основою Бурггардтового світовідчуження продовж всього життя. Юрій Клен зв'язується з «квадригою» львівського «Вістника» і віддається повністю поезії. Мов неофіт, якому дозволено вірити, він заговорив відкрито і на повний голос. Це вперше виявився у Бурггардта романтичний дух, що червоною ниткою проходить крізь усю його оригінальну поетичну творчість. Крім постійного співробітництва у «Вістнику», поет видав у 1937 році писану вишуканими октавами поему «Прокляті роки». Це сильний голос протесту поета, що вийшов на волю, в імені тих друзів-поетів, яким режим відобрав право творити. 1943 року вийшла книга лірики «Каравели».

Клен розумів глибше факт свого чудесного порятунку. Він відчував, що доля, яка дала йому стільки переживань, даром дозволила йому вийти у вільний світ і дістати змогу творити. І хоч ця доля і далі не була для нього ласкавою, а нова війна принесла нові удари і терпіння, та Клен не переставав працювати, мовби бажаючи наздогнати ті роки, що їх не міг виповнити творчою оригінальною працею в Україні. Він пише поезії, перекладає, працює як науковець, викладає в університеті, ба навіть віддається прозі. Та найбільше завзяття і труду вклав він у твір, що став завершенням його поетичної праці і що мусів бути призначенням поета Клена. Це епопея «Попіл імперій». У ній поет розгорнув жахну картину подій, що йому доля призначила пережити. Цьому творові віддав Клен цілого себе, напевно розуміючи, що це той його твір, що буде записаний «невидимою рукою вгорі» і буде найкращим дарунком для обраного народу.

«Попіл імперій» не знайшов ще повного визначення в нашій літературі. Хоч твір повністю не викінчений, він є зразком епопеї, що не має відповідника в нашій літературі. Високо оцінив твір Клена Євген Маланюк, який у вступі до збірного видання творів Клена пише:

«Освальд Бурггардт — Юрій Клен писав цей твір вже далеко не молодиком. Поетом тільки ліричним він з природи своєї не був. Величезна особиста культура, глибоке знання світової літератури, нахил до філософського уявлення теми — це були найвиразніші прикмети цього письменника, що даремно займав катедру в одному з найстарших університетів Європи».

Духовою приналежністю до двох світів — до світу західної літератури і до українського світу — Клен поєднав ці два світи і наблизив, чи не найбільше з-поміж усіх своїх сучасників, українську проблему до проблем сучасного світу. Час технологічного росту, коли особисті вартості людини топляться в механічному крутежі масового суспільства, Клен оцінює з перспективи тривалих моральних вартостей. В цьому світовідчужанні Україна для поета Клена — це обраний край, що мов той соняшник — квітка-символ України — пнеться постійно до сонця. Живучи в Німеччині, Бурггардт почував себе там чужинцем. Він ходить Тирольськими горами, оглядає їх красу, як «чужа, заблукана людина», і лише «зірчає небо» нагадусь йому рідну Україну:

Куди б ти не пішов, потужний вітер
тобі несе сузір'я рідні вслід,
і скрізь, і завжди над тобою світить
знайомих обрисів іскрястий цвіт.

Месіянстичне визначення обраної батьківщини давало силу Кленові осудити однаково московський більшевизм і німецький гітлеризм. «Попіл імперій» — це епопея про той час, коли ті дві злі сили зударились, загрожуючи повним знищенням культури і самої людини. Ясний світогляд Юрія Клена, його тісний зв'язок з народом, якого він постійно шукав, воліючи життя в таборі українських переселенців, ніж в упорядкованій, але чужій для нього громаді, підтримували глибоку віру поета в перемогу людини, в перемогу справедливості, якою керує «невидима рука вгорі».

Ім'я Клена записане не тільки в українській поезії. Вже на еміграції, після війни він заблещив новелями «Яблука», «Пригоди архангела Рафаїла», «Медальйон», якими — як каже Юрій Лаврінченко — ніби засновує неокласичну прозу і дає своїм сучасникам-прозаїкам блискучу наукову лекцію мови, стилю, будови і сюжету прози. Не припиняє і перекладацької праці.

Клен виповнив своїми працями і ділянку літературної критики. Його есеї, що друкувалися в серії «Думки на дозвіллі», вражають ерудицією. Найцінніший з його літературознавчих творів — «Спогади про неокласиків» став документом про поетів «п'ятірного грона» і їх трагічну загибель. Для цієї праці Бурггардт використав не тільки свої спомини, а й свідчення інших осіб, які зустрічалися з

поетами-неокласиками, а також твори поетів і навіть особисті листи із заслання Михайла Драй-Хмари. Цей Кленів твір — це відверте обвинувачення режиму за винищення українських діячів культури. Це живий пам'ятник тим нашим письменникам, що їх знищив ворожий режим, не залишивши і знаку, де місце їхнього вічного спочинку.

Якби Освальд Бурггардт не мав був змоги вирватись із «советського раю» у західний світ, наша література не мала б поета Юрія Клена, що в його особі вона дістала справжнього літературного діяча широкого масштабу. Цю літературну характеристику підтверджує ще й містифікація з Порфирієм Горотаком. Як колись у Барішівці Бурггардт шукав і знайшов коло приятелів високої культури і доброго літературного смаку, так і на еміграції він знайшов дружбу з видатним письменником Леонідом Мосендзом — європейцем з освіти й переконання. Ця приязнь двох передових діячів нашої літератури дала плід, що відомий під іменем Порфирія Горотака. Порфирій Горотак — це псевдонім двох авторів, Клена і Мосендза, що створили сатиричну поему під назвою «Діяболічні параболі». Цей сатиричний твір, подекуди і на злочоденні теми війни і повоєнного хаосу, написаний не тільки з погляду хвилини, приносив потрібну розвагу, усміх, а то й допомагав емігрантам оцінювати події з ширшого погляду. В літературі він залишився як талановита містифікація.

Після виїзду з України Освальд Бурггардт спочатку зайняв посаду лектора в університеті в Мюнстері. В 1940 році він дістав наукове звання доктора філософії, написавши дисертацію на тему творчості Леоніда Андреева. Вкінці вдалось Бурггардтові посісти катедру літератури у Мюнхенському університеті. Війна знову перериває, здавалось би, забезпечений побут. Поета беруть до війська, з якого йому, правда, вдається визволитись. Але війна не дала змоги забезпечити побут. Зрештою, вічне шукання побутового пристановища — це тільки ілюзія. Клен не зумів знайти його. У Німеччині він почував себе частиною України і тому з радістю вітає перші гурти емігрантів і відразу знаходить контакт з українськими людьми по таборах. Так знайшов він нову приязнь з Мосендзом, віднайшов шляхи до українського життя і Мистецького Українського Руху (МУР), став його діяльним учасником. Найдіяльніші в житті Клена останні чотири роки життя. Він пише свою

спокою, пише новелі, критичні статті. Тоді він також перемиряв власними стопами дороги поміж таборами українських емігрантів, для яких влаштував літературні вечори й читав їм свої твори. На німецькій землі, землі його прадідів, Клен не знайшов себе. Він жив Україною, шукав української людини, для якої віддав своє знання, свій талант і свою любов.

Бурггардт-Клен вірив у високе моральне право, в його свідомості жило переконання, що людині приречений свій шлях на землі і вона мусить його перейти з честю і сумлінно. Оксана Лятуринська так пише про цю внутрішню красу Кленової творчості:

«У його творчості за тугою за героїчним, шуканням сильних характерів, за чужою тематикою добавчується українська тематика і глибокий зв'язок з українською психікою і духовістю. Це і є знаходження себе в українській прадавній духовості, в українському світовідчужанні людини, що мала в душі світлосяйного Бога».

Лятуринська стверджує, що етика — ця внутрішня краса Кленової творчості, що таїться в його образі святого Юрія, — це первень української культури, яка з найдавніших часів знає віру в соняшних богів, віру у вічне Добро і Світло, і це є визначення краси, що у Платона означає добро, благо і мораль. Клен повністю знайшов себе в українській духовості. У творчості поета переважив дух України, це — українська творчість. Та й уся філософія «п'ятірного грона» неоклясиків, що зразком вважала старогрецьку «калокаґатію», зродилась в атмосфері цього первня української культури, де добро і краса пов'язані з вірою в божество, що управляє людською долею.

Все життя Бурггардт-Клен ніс у собі відповідальність за свою літературну творчість і перед Богом і перед своїм обраним народом. Глибока мораль, повна увага до людини як Божого сотворіння, не дали поетові забути тих найближчих друзів, що віддали своє життя в далекій північній тундрі в обороні свого світогляду та добра і краси для свого народу. Це їм, що символізують усю мартирологію українського народу під чоботом сталінського терору, присвятив поет ці піднесені рядки:

Помолимося за тих, що у розлуці
помруть, відірвані від рідних хат;
помолимося за тих, що у розпуці
вночі гризуть залізні штаби ґрат,

що душать жаль у невимовній муці,
за тих, кого веде на страту кат.
Над ними, Господи, в небесній тверді,
простри свої долони милосерді.

Хоч доля призначила Кленові найважчий час і терен, він — незважаючи на всі життєві удари — залишився у своєму ідеалістичному світогляді оптимістом. Українська земля, з її народом і культурою, полонили поета. Він не мусив себе шукати. Він відчув себе в цьому народі, на цій землі і там залишився. Виїзд з України був для нього вигнанням. У це вигнання він пішов із вірою у перемогу добра, що є в основі всіх речей. Цю свою віру передає поет і нам усім у поезії, що в ній яскраво відбилосся глибоке, побудоване на тривких моральних вартостях, світовідчужання поета з романтичною вірою в казку-міт про перемогу добра над злом:

Зостанься безпритульним до сконання,
блукай та їж недолі хліб і вмри,
як гордий фльорентієць, у вигнанні.
Та перед смертю дітям повтори
ту казку, що лишилася на спомин
прадавньої, забутої пори,
як у грозі, у блискавиці й громі
колись страшну почвару переміг
святий Георгій в ясному шоломі...
І як дракон, звитяжений, поліг.

Ця казка — це та внутрішня краса творчості Юрія Клена, що він її вніс в нашу літературу з повною любов'ю до обраного народу і його культури та з глибокою відповідальністю перед Тим, у чиїх руках терези людської долі.

ОСТАП ТАРНАВСЬКИЙ

ВІДОМЕ Й ПОЗАВІДОМЕ

ЗМІСТ

<i>Олег Бурячківський</i>	
Наука і критика: літопис-аналіз модерного письменства	6
<i>Марта Тарнавська</i>	
Літопис життя і творчості Остапа Тарнавського	15
У різдвяний вечір.....	24
Дяків рід	28
I. З ЛЮБОВИ ДО МУДРОСТИ	
Мандрівка міту.....	32
Людина хоче вірити	41
Людина в навітленні філософії екзистенціалізму	50
Бертран Рассел — Сковорода наших днів	66
Світоглядова публіцистика Миколи Шлемкевича	73
50 років боротьби за свободу мистецтва	78
II. ARS POETICA	
Про популярність поезії	86
Подорож поза відоме	93
Про модернізм, переклади і поезію	120
Критика.....	135
III. ВІД СЯНУ ДО ДОНУ	
Поет української революції (<i>П. Тичина</i>)	140
Т. С. Еліот і Павло Тичина	148
Микола Хвильовий в opinii сучасників	172
1933 — заповідник смерти (<i>А. Кестлер і М. Хвильовий</i>)	183
Два силуети Ірини Вільде	189
Чи мовчала українська муза під час війни	198
Реформація чи ренесанс (60-ті роки в Україні)	208
Від шістдесятників — до поетів-дисидентів.....	225
Микола Руденко — Паскаль доби соцреалізму	241
Український історичний епос («Святослав» <i>С. Скляренка</i>).....	260
IV «...ЗА ШЕЛОМ'ЯНЕМ ЄСИ»	
Письменники Галичини там і тут	268
Три поети еміграції (<i>Є. Маланюк, Т. Осъмачка, Ю. Клен</i>)	281
Міт про поета жорстокої доби (<i>Олег Ольжич</i>)	290
Юрій Липа — поет національної думки.....	297

КИЇВ
«Видавництво «ЧАС»

1999



Поет, учений, громадянин (Ю. Клен)	308
Письменниця далекого світу (Галина Журба)	320
Літературний шлях Докії Гуменної	330
Улас Самчук — прозаїк	336
Традиція Кожум'яки (Н. Казандзакіс — У. Самчук)	351
Творчість І. П. Багряного — одиссея людини над прірвою	362
Поет, одержимий поезією (В. Барка)	371
Богдан Кравців — поет нової дійсності	383
Володимир Янів — поет і вчений	392
Майстер карикатури — Едвард Козак	403
Іван Керницький — Ікер	422
Бабай — поет оригінальний і модерний	428
Поезія в шуканні реальності (Українська емігрантська поезія)	452
Поетичні дороги Богдана Бойчука	464
V. НА ЗАХІД СОНЦЯ	
Жіди́зм і проблеми сучасності (Андре Жід)	472
Поцейбічний літ Гемінґвея	477
Альбер Камю — сумління нашого часу	486
Письменник, що перемагає екзистенціалізм («Щоденник» В. Гомбровича)	495
Поет Ярослав Сейферт — нобелівський лавреат	500
VI. МЕЛЬПОМЕНА, ТЕРПСИХОРА ТА ІНШІ	
«Гамлет» на українській сцені	514
«Камінний господар» Лесі Українки у постановці режисера Володимира Лисняка	539
Українська Сольвейґ (Вал. Переяславець)	547
Борис Крюков — ілюстратор з уявою	555
Примітки	568
Показчик імен	571